

אהרן של עולם

חודש
תמוז

ע"ש מרן שר התורה רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

גליון חודשי | מס' 234 | תמוז תשפ"ב | מוקדש לעילוי נשמתו הטהורה של מרן שר התורה רבינו עובדיה יוסף ב"ר יעקב וגורג'ה זצוק"ל זיע"א

מעשה רב

שני האנשים שליוו את הרב, בראותם כל זאת, לא יכלו לעצור ברוחם, ופרסמו בעיר עוד בזו הלילה, שיש צדיק נסתר בעיר, ושיבוא מחר בבוקר להתפלל בבית הכנסת. כשהבוקר עלה התכנסו כל בני העיר לבית הכנסת, כדי לזכות לראות את פני הצדיק הנסתר, עד שהבית הכנסת לא הכיל את הקהל הגדול, ועמדו מבחוץ זמן רב קודם התפלה בכדי לזכות לראותו. זמן התפלה הגיע, והצדיק שלא לא בא. הרב צוה להתחיל להתפלל, שלא לאחר בגללו זמן התפלה. באמצע פסוקי דמזמרה כשהציבור התפללו בקול ובהתעוררות ובצפייה לבואו, נכנס הצדיק לבית הכנסת מעוטר בטלית ותפילין, ופתאום נעשה קול רעש גדול ובהלה בבית הכנסת, כי כמה אנשים בראותם אותו נפלו עליהם פחד ואימה גדולה והתעלפו מגודל הפחד, והשתדלו להקיץ המתעלפים עד שהעירו אותם. וזה הצדיק עמד לו בזווית בית הכנסת, והתפלל כדרכו.

אחר גמר התפלה יגש אליו הרב, ושאלו לפשר הדבר של הפחד האימה נפולו על האנשים בהיכנסו בבית הכנסת, וגם על זה שעדיין לא נתיישבו לו כל השאלות והקשיות של אתמו, שאמר שכשיבוא לבית הכנסת יתרוצצו כולם, אז פתח הצדיק את פה קדשו וענה: הנה כתיב 'ורא כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירא ממך', ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש, רחי שמסגולת התפילין היא להטיל יראה יראה ופחד, וסיבתה של נפילת האימה ופחד מהתפילין בהיכנסו לבית הכנסת, היא, כי אני נזהר מעוידו שלא לדבר שום דיבור חול בתפילין, והנני נזהר בהם בקדושה כראוי וכבודו ראש והכנעה, על כן לא נתבטלה סגולת התפילין שלי, ואלו שאינם נזהרים מלדבר בתפילין ומזלזלים בהם חלילה לדבר בהם דיבורי חול, ונוהגים היחס הדעת וקולות ראש, סגולת קדושת היראה שיש בהם - נאבדה על ידי זה.

וסיבת מניעתו מלבוא לבית הכנסת, היא ג"כ מפני שאין נזהרים מלדבר דיבורי חול בבית הכנסת, אשר קדושתו רבה ונוראה, ולא אוכל לסבול זאת. וגם כדי שלא יאכזר ח"ו לדבר דיבורי חול בבית הכנסת, לכן לא אוכל לבוא להתפלל בבית הכנסת, וכל הנזכר לעיל היא גם כן סיבת המגיפה הנוראה בעיר, עבור שאין נזהרים באלו הדברים, שלא לדבר דיבורי חול בבית הכנסת, ובפרט בתפילין, אם תראו לתקן זאת, אזי מיד תפסק המגיפה. בגמרו דברי זה, עליו נעלם.

כשמוע הרב כל זאת, צוה להכריז בעיר שיירוש היום בבית הכנסת הגדול, ואיש בל ייעדר. כשנאספו כולם בבית הכנסת הגדול, עלה הרב ודרש בהתלהבות והתעוררות גדולה על עניני קדושת ומורא וכבוד בית הכנסת, ועל קדושת התפילין, וגודל האיסור של שחת להם כל פרטי המעשה הניל, ושואת סיבת המגיפה רח"ל, וגעו כל העם בכעש רבה. ובאותו מעמד בקולו על עצמם ובעש תקנה, שאסור לשום איש לדבר בבית הכנסת שום דיבור חול ובפרט עם התפילין, וגם חרטו על טבלא באותיות גדולות שאסור לדבר שום

• החיסון נגד הקורונה •

מעשה שהיה לפני כשלוש מאות שנה, בעיר אוסטראה פרצה מגיפה רח"ל, ורב העיר ובית דינו גזרו תענית ויום תפלה, גם הכריזו בכל העיר כי מי שחשדו לו על איזה איש בעיר שאינו מתנהג כדבעי או איזה פירצה, שהוא חייב לבוא ולהודיע לבית הדין, למען הוודע בשל מי הרעה הזאת הגורם למיתת בני ישראל, לקיים מה שנאמר 'נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה', ולידע במה לתקן לעצור המגיפה.

והנה בעיר הניל היה יהודי אחד שלא היה רגיל לבוא להתפלל בבית הכנסת, אשר ענין זה לא היה מעורר עליו חשד, רק עתה ע"י הכרזת בית הדין החליטו שניים מאנשי העיר לעקוב אחרי מעשיו וללכת אחרי עקבותיו. אנשים האלו עקבו אחריו ביום ובלילה, והנה בחדות הלילה ראו שהלה יוצא מביתו לכיוון שערי העיר, ונכנסו בעיר ונעלם שם. השניים חזרו העירה, ולמחרתו באו אל הרב וסיפרו לו את כל הקורות אותם בלילה, ושיש דברים בגו כבדי לעורר חשד על האיש הניל. הרב אמר להם מאחר שלא ראיתם כלום, עצתי ובקשתי שבליה רוצה תלכו ג"כ אחרי עקבותיו, ואם תראו שהוא רוצה לצאת מביתו להיער, תבואו להדיע לי, כי רצוני ג"כ לעקוב אחריו.

בלילה כשראו השניים שהלה מתכונן לצאת מביתו, קראו להרב, והצטרפו יחד אתו לעקוב אחרי האיש הנכנס בעיר. עקבו אחריו, וראו שניעצר במקום מסוים במעמקי היער, ומתיישב על הארץ, ומוציא סידור מאמתחתו, ומתחיל לומר תיקון חצות בקול בכי מר, וצורח בדמעות שליש, עד שנמס לבבם מגודל הבכי והנעימות. הם עמדו ונשתאו על כך, ובידו הפליא אותם כי שמעו עוד קול בלתי מוכר שאומר יחד עם האיש תיקון חצות, ותמונה אינם רואים וזולת שמיעת קול.

הרב החליט שאין לחשדו על מעשיו אלו והמתין עד שייצא האיש מהיער, ואז ישאלוהו על ענין זה, ויכול להתוודע מיהו השני שלשתם את קולו. בצאת האיש מהיער הלכו שלשתם לקראתו, ואמר לו הרב עקבנו אחרי מעשיך מחמת חשד מסיבת המגיפה המתחוללת בעיר, וכשראינו עובד את ה' חזרנו מחשדותינו עליך, אבל יפלא שראינו אותך נכנס בעיר יחיד, וכשאמרת תיקון חצות שמענו שני קולות ביחד. הלה ניסה להשתמש ולהתחמק מלענות על שאלת הרב, עד שהרב גזר עליו מכח מרא דאתרא שמוכרח לגלות סודו. בלית ברירה השיב האיש כי האמת מטבעו להתאבל על חורבן ביהמ"ק, ומרוב הנחת רוח שנגרם למעלה. נתנו לו במתנה שירמיהו הנביא שראה בעצמו כל החורבן הנורא - מצטרף איתו לומר תיקון חצות, וזה ענין קול השני ששמעתם.

זכות בשמעו כל זה, שאלו: אם בידך כח וזכות גדול כזה, למה אינך רואה לביטול המגיפה, או ע"כ לברר אל הצד ירמיהו הנביא סיבת המגיפה שבה עלינו. וגם שאלוהו הסיבה שאין הוא לא להתפלל בבית הכנסת. הלה השיב כי למחרת יבוא להתפלל שחרית בבית הכנסת, ושם יתרוצצו כל הקושיות והשאלות. וכשגמר דברו נפרדו ארבעתם לדרכם.

ומשלו משל על זה, למלכה, שכל זמן

שהיא בארמון המלוכה - צריך לשגר לה דרונות גדולים ונכבדים בשביל למצוא חן בעיניה. אבל כאשר תפסוה האויבים, והיא נמצאת במצור ובמצוק - אזי אפילו המעט שתתן לה יחשב בעיניה להרבה מאד, ותכיר לך טובה כאשר תצא לחופשי!

כן הדבר בזמן הזה, שהשכינה הקדושה נמצאת בגלות ("המלך בשה"), כמו שכתוב "עמו אנכי בצרה", אזי אפילו מעשה קטן מאד - נחשב פי כמה וכמה מאשר בדורות עברו, שבהם היתה השראת שכינה בגלוי. אשר על כן, החלש יאמר גיבור אני, איש לרעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק, חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'!

(נ"פ "מאור ישראל - דרושים")
עמי ח ועמי קפב)

• אריכות הגלות •

כתב מרן החפץ חיים זצ"ל: יש בימינו גם כן אנשים מקטני השכל, שמתרעמים על הקב"ה על המשך זמן הגלות, באומרים: שאנו סובלים גלות ארוכה יותר מ"ח מאות שנה. ובאמת זאת התרעמות לא עליו ח"ו צריכה להיות, כי אם על עצמנו, כי הוא רוצה בכל עת לגאול את ישראל, אלא שנוונותנו מעכבים, וכמו דכתיב (ישעיה נט) "הן לא קצרה יד ה' מהושע ולא כבדה אנו משמוע כי אתם עוונותיכם היו מבדילים במעשינו אלו קצרים", ולא די שאנו מקלקלים במעשינו לעצמנו, כי גם אננו גורמים על ידי זה חילול שמו הגדול יתברך בעולם, וכמו דכתיב (יחזקאל לו) "ויבא אל הגויים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלהי וגו'. גם מלבד זה, היא תרעומת שאין בה ממש, כי כמו שאלה היה שייך לדורות הראשונים שהיו חכף אחי החורבן להתרעם על זה, כן אין להתרעם כעת על סבלות אורך הזמן.

ומשל למה הדבר דומה, לאחד שהייתה

לו שמרה אצל גביר אחד, ושכר פעולתו היה מאה רובל לחודש, ופעל עמו באמונה בערך כשעשרים שנה, ואחר כך נפטר לעולמו. ולקח הגביר את בנו תחתיו, וגם הוא היה אצלו בערך זה הזמן, ואחריו לקח גם כן הגביר את בנו תחתיו באותו השכר, אבל הוא היה בן לא חכם, וכאשר עברו כמה שבועות ויבא אל הגביר ויאמר לו: אדוני, הלא ידוע לכל שכן יורש את אביו ואבי אביו, ואם כן אני יורש זכותם, ולפי זה מגיע לי מאדוני לפי ערך ארבעים שנה שעבדו אצל כבודו באמונה, ובצירוף כמה שבועות שעבדתי גם אני קרוב לחמישים אלף רובל דמי הפעולה! ויהי כשמעו אדוני את הדבר הזה ויהתל בו ויאמר לו: הוי סכל! היעלה על דעתך שאבך ואבי אבך יעבדו אותי ארבעים דנה בלי תשלום כלל? ומה חידו כ' אותו הזמן? בא עמי ואראה לך את פנקסי שחתם בחתימת ידיהם ממש שקיבלו כל חודש וחודש דמי פעולתם, ואין לך עלי אלא שכר כמה שבועות שעבדת אצלי.

כן הדבר ממש בענייננו, אנו תובעים מהקב"ה על צער אבותינו ואבות אבותינו שנצטערו במשך כל הזמן הארוך, אבל באמת כל אחד ואחד מאבותינו מקבל שכרו בגן עדן מרב טוב הצפון לצדיקים על כל יום ויום שנצטערו עבור הקב"ה, ואין לנו להתגעגע לפני השם יתברך רק על משך חיינו שאנו סובלים.

(נ"פ כל משלי הח"ח)

• בכל צרתם לו צר •

מספרים, שכאשר העניק מלך אוסטריה שוויץ זכויות לתושבי המדינה היהודים - היו כל ישראל שמחים וצהלים, מלבד הגאון המפורסם **רבי משה סופר זצ"ל** - בעל החתם סופר, שכאשר שמע את הבשורה המרגינה - פרץ בבכי מר ומאן להתנחם. אמרו לו תלמידיו: ילמדנו רבינו, למה זה ועל מה זה יבכה מר, והלא בשורה טובה היא לעם ישראל. השיב הרב זצ"ל: בני, **אמשול לכם משל**, המלך אחד היה שר צבא תקיף וחזק, והיה המלך אהבו ומחבבו מאד. לימים, חטא אותו שר כנגד המלך, וגזרו השופטים את דינו לשיתה. אך המלך ברוב אהבתו לשר - המתיק את דינו, והמיר את עונשו במאסר לזמן בלתי קצוב, וגם הבטיח לשר כי בבוא העת - ישחררהו מכלא וישיבהו למשרתו הרמה.

השר נמסר למפקד בית הסוהר, והלה השליח אחר כבוד לתוך תא צר וחשוך. ושהל השר בכלאו שכור ורוצוץ, אך לבו היה מלא תקוה בהבטחת המלך שישחררו בקרוב ויוצאו מאפליה לאורה, והבטחה זו חזקה ורוממה את רוחו. לאחר שעברו חודשים מספר, שמע השר רעש והמולה סביב לכלאו, ותפסע רוחו, כי חשב שהנה נפתח עליו המלך ושלח ומתחרו. ואמנם, מיד ניתחה הדלת, ושלוחי המלך הגיעו, וכלי עבודה בידם, ואף "בשורה" בפיהם לאמרו: באנו מטעם המלך לנקות את חדר כלאך, ולפתוח בו חלונות, ולטווח ולצבוע את קירותיו, כדי להקל מעליך את מצוקתך.

כששמע השר את דבריהם - פרץ בבכי תמרורים. ויתמהו שלוחי המלך ויאמרו לשר: סבורים היינו שתשמח על שפירת תנאיך בכלא. ויען השר ויאמר להם: כל זמן שהייתי במצור ובמצוק - ויהיה תקווה בלבי כי ישעית קרובה לבוא, אך עתה שבאתם לתקן את כלאי - אות היא שנגזר עלי לשהות בו עוד זמן רב, ואין לא אבכה על "בשורה" מיהו זו!

נענה הגאון "חתם סופר" ואמר לתלמידיו: חכמינו זכרונם לברכה לימדונו (סנהדרין פ"ח ח"ב) - אם ראית דור שצרות באים עליו כנהר - חסר לו (למשל). אבל עכשיו שנותנים לנו שוויץ סימן הוא שרחוקה ישועתנו, ואין לא אבכה על דבר זה?

אולם עתה בדרוננו היתום, רואים אנו בעינינו שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, וצרות באים עליו כנהר שאינו פוסק, צרות רבות סבבונו, החל מרמיסת בני התורה ובחוריהו ישיבות על ידי גזירות שמד על התורה ולומדיה, וכלה באריונו השימעאלים הקמים עלינו ללכותינו, ופושטים ידיהם בבנינו ובנותינו, אוי ה' מה היה לנו, על זה דוה לבנו, ועל אלה חשכו בעינינו, על הרץ היו ששמש שועלים הלכו בו, ישמעאלים קטנים מחבלים כרמים.

בוודאי שכל אלו - המה אותות מה' יתברך שמו, שמאותות לנו כי ישועתנו קרובה לבוא. ואנו אין לנו אלא להתפלל לה' יתברך, שיחיש גאולתנו, ויאמר די לצרותינו, ולהוסיף לחזק ולהתחזק בלימוד תורתו וקיום מצוותיו. וכבר אמרו בשם רבינו הארי"ז ז"ל (שער הגלגלים, י"ג תרכ"ח, ד"ס ע"ב): "שמעשה קטן מאד בעסק התורה והמצוות בדורות אלו - שקול כנגד כמה מצוות גדולות שבדורות שלפנינו, כי בדורות האלה הסטרא אחרא גוברת מאד עד לאין קץ, ולכן המעט יחשב להרבה מאד".

דיבור חול בית הכנסת, וקבעו אותו על קיר הבית הכנסת. וכן קיימו קבלתם, ומאז והלאה היו נזהרים בזה מאוד. ותיכף אחר שקיבלו על עצמם קבלה הג'ל נעצרה המגיפה, וליהודים הייתה אורה. וכשכבא אורח לבית הכנסת שלא ידע מזאת התקנה, ושלא באיזה ענין כל שהוא, לא השיב לו כולם. רק מיד הוליכו אותו והראו לו מה שכתוב בטבלא, ויצאו עמו לחוף ואז שמענו דבריו. (הובא בספר ימי הברכות להגה"צ ר' דינאל פריש צ"ל).

ומובא בשם הרה"ק רבי יוסף די אוזיזה (תלמידו של המדרש שמואל, בספר מקדש ה') שאמר: כשישראל ממצב של מלחמה וסכנה, אין דרכנו כדרך אומות העולם ללחום בכלי זין, רק ה' ילחם לכם. ומה הקב"ה מבקש מכם, זאתם תחרישון - בבתי כנסיות בשעת התפילה וקריאת התורה. ולו היו כלל ישראל נזהרין בזה, כבר היינו נגאלין ונושעין מכל צרה ומצוקה. עכ"ל.

גם בתקופה זו, במגיפה הנוראה - מגיפת הקורונה, כל גדולי ישראל, ועל צבאם מן שה"ת הגר"ח קנייבסקי שליט"א, מורים באצבע על אותה ה"מידה כנגד מידה" שהביאה אלינו את הצרה הזו, וכלשון מרן שה"ת שליט"א: "ונראה שזהו את מן השמים בעוון שמזלולים בקדושת בית הכנסת".

קשה לא לדבר בבית הכנסת ובבית המדרש. טבע האדם הוא, שאנו רוצים לספר ולשתף את חברינו על דברים שקורים לנו, ולדבר על דברים שקורים בעולם. זה לא חטא, זה צורך טבעי וחיוני. כפי הנראה הסיפורים שלנו מדוברים דווקא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, מהסיבה שמהם אנו נמצאים רוב היום ב"ה, ולכן טבעי שנראה ונתפתה לדבר עם דברי חול, אפילו אם הדיבורים אינם דיבורים אסורים ח"ו (כמו לשון הרע וכו').

כולנו יודעים את חומר האיסור של דיבורי חול בבית הכנסת או בבית המדרש, אך כ מודע לעיתים איננו מצליחים לעמוד בניסיון?

יתכן מאד שאצל רבים מאיתנו קיימת הרגשה, שכל זמן שנמצאים בבית המדרש זה לא ביטול תורה. ייתכן ואדם חושב לעצמו - אם אצא במיוחד מבית המדרש או מבית הכנסת כדי לדבר, זה ביטול תורה. אולי גם 'לא לכבודנו' לצאת במיוחד כדי לדבר דברי חול? הייתכן שבני תורה ינהגו כך?

כאן יש טעות שנותרה לצערינו, ואולי כדי לנסות ולהוציא את המחשבה הזו מליבנו.

מותר לכל אדם, אברך, קובע עיתים, וכל בר ישראל, לדבר על דברים שאינם דברי תורה עם חבריו. אחד מקייני התורה הוא במיעוט שיחה, וכידוע בשם הגרא"ז ז"ל שהכוונה לחיוב, שצריך לדבר קצת! בפרט דברים שיושבים לנו על הלב, בין אם זה דבר

שקרה לנו, בין אם זה דבר ששמענו והסעיר את רוחנו, שאנחנו רוצים לשתף חבר. זהו דבר נצרך ביותר, וזה דבר שהוא מותר לכל הדעות! "דאגה בלב איש ישיחנה" לחבירו - כך לימדנו חז"ל. איך מאמר החז"ל הזה מתסדר עם ביטול תורה? גם כתבו את המאמר הזה לכל עם ישראל, וגם לגדולי ישראל וגדולי הדור! ויודעים סיפורים רבים על גדולי ישראל, שהפסיקו מלימודים כדי לשיח עם חבריהם או עם בני ביתם, על דברים שהעיקו על ליבם.

אדם לא יכול ללמוד כשמשוה יושב לו על הלב. זה טבעי, נורמלי, וככה ה' ברא אותנו. גם אם זה משהו ששמענו בחדשות, גם אם זה דבר משמח/עצוב שקרה לנו ואנו רוצים לספר לחבר שלנו, גם אם זה סתם התעניינות בחבר שאכפת לנו ממנו.

ברגע שנבין שמותר לנו לשתף חבר במה שעובר עלינו, ולא נחשוב שזה ביטול תורה, ביטול תפילה וכו', אולי אז נצליח לצאת מבית המדרש כדי לדבר על אותו דבר שמפריע לנו, ולחזור לאחר מכן רגועים ושלוים יותר כדי ללמוד ולהתפלל יותר בריכוז ובכוונה.

ה' יתברך לא אומר לנו - אל תדברו דברים שאינם קודש.

ה' יתברך אומר לנו - אל תדברו דברים שאינם קודש אצלי - בבית קדשי!!!

כשאנו זוכים ונכנסים להיכל ה', זהו ארמון המלך. כל אדם וודאי יבין שלא מדברים סתם דיבורים בארמון המלך.

מדוע כשאנו מתפללים תפילת שמונה עשרה, ברור לנו שלא נעצור רגע בשביל לדבר עם החבר שלצידנו? למה בין ברכה לברכה, לא נזרוק איזה בדיחה? שם ברור לנו שאנחנו עומדים מול המלך!!! ולא נזוז ולא נדבר דברים אחרים. אותו דבר אומר לנו ה' יתברך על בתי כנסיות ובתי מדרשות, זה הארמון שלי, זה ה"קודש הקודשים" שלי, כאן מדברים רק דיבורים של קדושה.

כשנבין את הדבר הזה, ונפנים שאין שום איסור לצאת מבית הכנסת או מבית המדרש כדי לדבר קצת דיבורים חיוניים. וה' ח"ו לא "זורק" אותנו החוצה בגלל שאנחנו רוצים לדבר. אלא הפוך, אנחנו אוהבים את ה' יתברך, ובשביל לכבד אותו ואת ביתו הקדוש, כשאנחנו צריכים לדבר דברי חול, אנחנו מכבדים את ה' יתברך ויוצאים החוצה, כשנבין שזהו "כבוד ה' יתברך". במעשה הזה אנחנו בעצם מכבדים את ה' יתברך. יהיה לנו הרבה יותר קל - לצאת החוצה בשביל לדבר! **יה"ר** שלא נבוא לידי נסיון, ונזכה לשמור על קדושת בתי הכנסת ובתי המדרש כראוי, וה' יתברך יחוס ויחמול וירחם עלינו, ויאמר די לצרונו, ויחיש גאולת עמי ישראל ברחמים. אמן.

• שמו של החודש •

בתורה לא נזכרו שמות לחודשים, אלא רק מספרים "החודש הראשון" וכו' (רמב"ן, שמות יב, ב). שמות החודשים "ניסן", "אייר", וכו', עלו עמנו מבבל לאחר חורבן הבית הראשון (ירושלמי, פ"א דר"ה ח"ב).

בנביאים שעלו מבבל, מצאנו שהזכירו חלק משמות החודשים, כגון בספר זכריה (א, ז; א, ח) ונזכרו החודשים "שבט" ו"כסלו", וכן בספר עזרא (ו, טו) ונזכר חודש "אדר", וכן בספר נחמיה (א, ג; א, ה). נזכרו החודשים "כסלו", "ניסן", ו"אלול", וכן במגילת אסתר (ג, טו; ג, טז; ג, טז) נזכרו החודשים "טבת", "אדר", "ניסן", ו"סיון", וע"י במפרשים על שמות פ"ב, שהאריכו בזה. ובודאי שמות החודשים נתקבלו גם כן מסיני, אלא שהיו בבחינת תורה שבעל פה (בני יששכר, מאמרי חודש ניסן, מאמר א), ויש טעם לכל השמות של החודשים, למען בקרא אף הם ניסן זה אייר, וכן כולם (מאמר עינים פ"ר תרומה).

• מקור השם חודש 'תמוז' •

בכל התנ"ך לא נזכר כלל חודש 'תמוז'. שם זה נזכר לראשונה במשנה מסכת תענית (דף כו סע"א). אמנם בספר יחזקאל (ה, יד), נזכר השם 'תמוז' כשם של עבודה זרה, כאשר הנביא יחזקאל מספר על המראה אשר ראה על החטאים והתועבות שנתעשו בירושלם. הוא אומר: "והנה שם הנשים יושבות מבכות את התמוז".

• הטעם שנקרא חודש 'תמוז' •

כתב מרן היחיד"א (חומת אגן - יחזקאל שם), וזה לשונו: "מבכות את התמוז" - כוונתו על חודש תמוז, שהובקעה העיר, והיו מכוונות לעבוד עבודה זרה לבטל הגזירות של תמוז. ואלו הם תועבות גדולות שסוברות כי בעבדם עבודה זרה בלב שלם יבטלו הגזירות רעות ולא תימסר ירושלים ביד האויב.

בספר "קושיות" (לאחד מן הראשונים, באת פח) כתב, תמוז - על שם שהוא חם ביותר, והחמה - "מבכות את התמוז" - לשון שריפה ומוזיקה. בדניאל (ג, טו), ע"כ. (וע"כ בספר מנחה לוח השנה פ"א הערה כג).

• צירוף שם הוי"ה של החודש •

מובא בספרים הקדושים, שלשם הוי"ה ב"ה - יש י"ב צירופים, כנגד י"ב חודשי השנה, לכל חודש צירוף אחר (ע"י בריקאנטי פ"ר תצוה ד"ה ועשית, וברגל ישרה מע"ר י' אות ו). והצירוף של חודש 'תמוז' הוא הו"ה"י, ויוצא מסוף תיבות של הפסוק (אסתר ה, יג) **"וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לֵ"י"** (בני יששכר מאמרי חודש תמוז מאמר א, וע"ש רמזים נפלאים בזה).

• האות שכנגד החודש •

כתוב בספר יצירה (פרק ה), שיש י"ב אותיות פשוטות (דהיינו שלא שייך בהן דגש ורפוי, מלבד שלש אותיות נוספות שלא שייך בהן דגש ורפוי, והם: א' מ' ש', שאינן נקראות אותיות פשוטות, אלא שלש אותיות - קהלת יעקב ערך מ), ואלו הן: ה' ו' ז' ח' ט' י' ל' נ' ס' ע' צ' ק'. ובאלו האותיות צד הקב"ה י"ב מלות בעולם, וי"ב חודשים בשנה, וי"ב מנהיגים בנפש. ובאות ח', יצר הקב"ה את מזל 'סרטן' בעולם, ואת חודש 'תמוז' בשנה, ואת יד ימין בנפש. עיין שם.

• השבט שכנגד החודש •

כתוב במדרש (תנחומא, ויחי טו), שכל חודש מ"ב חודשים - הוא כנגד אחד מ"ב השבטים, (אך לא כתוב שם מהו הסדר). וכתבו המקובלים, שהסדר הוא אולי לפי חודשי הגלים (שפירי אורה שער ה, ופירי צדיק ל"ח סכלו אות ב בשם האר"י ז"ל), ולפי זה, חודש 'תמוז' - הוא כנגד שבט 'ראובן' (שערי אורה פ"ח), שהוא מכוון כנגד חוש הראיה (בני יששכר, מאמרי חודש תמוז, מאמר א).

• מזלו של החודש •

כאמור מספר יצירה (פרק ה), מזלו של חודש 'תמוז' - הוא מזל 'סרטן', ואף שאמרו רבותינו (שבת קנ"ג) "אין מזל לישראל", היינו שישיראל על ידי מעשיהו בתורה - הופכים שפיטת המזל לכל אשר יחפצו, אבל על כל פנים בתולדה יש להם מזל (בני יששכר מאמרי חודש שבט מאמר א אות ב).

• קצת על בני מזל 'סרטן' •

למעשה, אין הסרטן טרטי כל כך כפי שהוא מרמז, הוא מסמל את הבית והמשפחה. בני מזל 'סרטן' - קשורים מאד לבתיהם ולמשפחתם, והבתם נאמנה ומסורה. הם אידיים וחרוצים עד כדי הקרבה, אינם נתפסים לקטנוניות, ואינם נוסרים איבה.

מטבעם ואופיים הם ישרים ודואגים על המח. הם יחזירים מאד בכל מה שנוגע לעניני כספים, ובהיותם ישרים עם עצמם בטח זה - לא יסבלו לעולם אי ישר אצל אחרים. הם צנועים בטעמם, ושונאים כל גילויים של בזבזנות ראוותנית.

יש להם נטיה חזקה לשמור על ערכי דת ומסורת, והם מאד קשורים להרגלים שלהם מבלי יכולת להינתק מהם.

בני מזל 'סרטן' - נחשבים כטיפוסים מאד רגישים ורגזיים, וגם רגישים למצב של הזולת. הם אנשים חברותיים מטבעם, אוהבים להתארח, ועוד יותר מזה לארח.

הם בעייתיים כשהם ילדים, אולם כשהם מתגברים הם מגבשים את האישיות שלהם. הבטחון העצמי שלהם מותנה במסגרת משפחתית, ואם אין להם מסגרת משפחתית - הם נמצאים בבעיה.

הם טיפוסים נוסטלגיים מטבעם, קשורים לעבר, רחוקים, חובבי מוזיקה. אוהבים לטייל במקומות חוקיים, ובפרט הפגות באוקיינוסים.

בתנאי לחץ הסרטן הוא די מופנם, ועשוי להיות במצבי רוח משתנים. לפעמים לעולים לפגוע דבריהם מבלי להרגיש שפגעו בזולת. נוחים לकेוט, אולם נוחים גם לרצות ולהתפייס.

קשורים מאד לבית ולמשפחה, והחשוב להם ביותר - הוא גידול הילדים, וניתן לראות את נטייתם להגדיל את משפחתם ככל האפשר. בנות מזל 'סרטן' - הן אמהות מצטיינות. ובני מזל 'סרטן' - ניחנו בחוש אמהי באופן בלתי רגיל.

הם חכמים ונוונים, אוהבים ללמוד ולהתקדם, אוהבים אתגרים. בעלי יוזמה, וכושר הכרעה. ודייקנים מאד מטבעם.

התכונות הרוימניטיות אצל בן מזל סרטן, הם: רגשן, והירי, ביישן, בעל דמיון מפותח. קשור למשפחה ולשורשים.

(מתוך הספר "גלגל המזלות" בהסכמת גדולי ישראל)

אמר הרה"ק רבי יצחק מנעשכינ' צ"ל: שהימים הללו של בין המצרים, בכל שנה ושנה יש בהם התגלות החסידים לאמא, כי ידוע שההלך היה לטובת ישראל במה ששפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים ולא עשה כליה בישראל ח"ו, וזה היה מחמת שנתעורר עליהם אהבה גדולה בעולמות העליונים. ולכן הימים האלו נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה, כשמגיעים אל הימים נתעורר אהבה גדולה עלינו, וגובר חסדו יתברך ורחמי המרוכים עלינו ועל כל ישראל.

(תולדות יצחק, ח"ב ד"ז ע"ד)
כל אלו הכ"א יום שמי"ז בתמוז עד ט' באב - הם מקור ושורש לכל המועדות של השנה, שהם גם כן כ"א יום, דהיינו, שבת, וראש חודש, ז' ימי הפסח, יום חג השבועות, ב' ימים של ראש השנה, יום כיפור, וחי' ימי חג הסוכות, וסימנך "אך טוב לישראל".

מראש החודש. לכן התחילו החסידים לתקן מעשיהם ולהכין את עצמם על ראש השנה מיד בראש חודש תמוז והלאה.

(סדר הזמנים, י"ב תשכ"ב, ד"רג ע"ב)

• ימי בין המצרים •

שלש השבועות של בין המצרים - הם כמו שלשת השבועות שמראש השנה עד שמיני עצרת.

(מהרש"א בח"א בכורות ה)

כל רודפיה השיגוה בין המצרים" (איכה א, ג), הבעל שם טוב הקדוש צ"ל, אמר על הפסוק הנזכר, שימים אלו - הם ימי השבירה, והסטרא אחרא גובר רחמנא ליצלן, ומי שמתחזק בה' בימים אלו, ומתגבר על היצר הרע, ומפשפש במעשיו, ובפרט בקדושת היסוד, וזכה להשיג את השכינה ביותר בימים אלו.

(בעש"ט עה"ת, י"ב תשנ"ב, ח"ב עמי' תרמח)

מהלכות התענית

מטרת התענית

א. חמשה פורעניות אירעו ביום י"ד בתמוז: א. נשתברו הלוחות הראשונים (בשנת ב' אלפים תמ"ט). ב. הועמד צלם בהיכל. ג. בוטל קרבן התמיד (עוד בבית ראשון). ד. הובקעה חומת ירושלים בידי האוייבים (בשנת ג' אלפים תתכ"ט, בימי הבית השני). ה. שרף אפוסטמוס הרשע את התורה (בתקופת הבית השני). ו. מפני כך, תיקנו הנביאים להתענות ביום י"ז בתמוז, מפני הצרות שאירעו בו, וכדי לעורר את הלבבות לשוב בתשובה ממעשינו הרעים, וממעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, שגרמו לפורעניות הללו, ושבללם אנחנו עדיין בגלותינו, שזכרון דברים אלו נשוב להיטיב דרכינו, כמו שנאמר (ויקרא כו, מ) "והתורו את עוונם ואת עון אבותם" (שלהן ערוך סי' תקמט ס"א, משנה ברורה סק"א וסק"ב, כף החיים סק"ב, וחזון עובדיה ד' תעניות עמ"א והלאה).

ב. ולכן חייב כל אדם לעורר לבו לתשובה בימים הללו, ולקונן ולהצטער על המאורעות הקשים שאירעו בימים הללו, ולשוב ממעשי הרעים, כי התענית איננה העיקר, כמו שכתוב באנשי גינוה (וינה ג, י): "וירא ה' את מעשיהם", ואמר חז"ל (תענית טז): "את שקם ואת תעניתם" לא נאמר, אלא "את מעשיהם", שהעיקר הוא שינוי המעשים, והתענית היא הכנה לתשובה. ואותם האנשים שהולכים לטייל בזמן התענית, ומעבירים הזמן בדברים בטלים – עזבו את העיקר ותפשו את הטפל. והחי יתן אל לבו, לעורר עצמו לתשובה, ולא יעשה תעניתו כמזוות אנשים מלומדה, וימנע בשיחה כלל האפשר כדי שלא יבוא לידי שחוק (משניב סק"א, כה"ח סק"ב, ופסקי תשובות אות א).

הכרזה

ג. מנהג הספרדים שהשליח ציבור מכריז על התענית בשבת שלפניה, לאחר קריאת התורה קודם 'אשרי'. והאשכנזים לא נהגו כזה (שי"ע ורמ"א סי' תקנ"ט ס"ד, כה"ח ס"ק כד והלאה, וחז"ע עמ"ח).

החייבים והפטורים

ד. כל איש ואשה הבריא מגיל מצוות – חייבים להתענות בתענית זו, ואסור לפרוץ גדר. ולא יפטור את עצמו בטענות שוא ומדומים, כי ה' יראה ללבב. ואמר חז"ל (תענית יא): בזמן שישראל שרויים בצער, ופירש אחד מהם, באים שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחים ידיהם על ראשו, ואומרים: פלוני זה שפירש מן הצבור – אל יראה בנחמת צבור. אלא יצטרע אדם עצמו עם הצבור, שכן מצונו משה רבינו שציער עצמו עם הצבור, שנאמר וידי מי ככדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת לישוב עליה? אלא כך אמר משה: הואיל וישראל שרויים בצער – אף אני אהיה עמהם בצער. וכל המצער עצמו עם הצבור – זוכה ורואה בנחמת צבור (שי"ע סי' תקנ"ט ס"א, וחז"ע עמ"ג).

ה. גם תלמידי חכמים השוקדים על תלמודם – חייבים להתענות, ואף על פי שעל ידי כך ימנעו מלימודם. וכן מלמדי תינוקות – חייבים להתענות. ואין צריך לומר שהפועלים והפקידים והשכירים ושאר בעלי מלאכה – כולם חייבים להתענות (חזון עובדיה עמ"ג).

ו. אף בעלי הברית (דהיינו: אבי הבן, הסנדק, והמוהל) – חייבים להתענות כמו כל הציבור. וכן חתן בתוך שבעת ימי המשתה שלו – חייב להתענות. ורק בתענית שחל בשבת ונדחה ליום ראשון (כמו השנה) – אינם צריכים להשלים את התענית עד סופה, אלא רשאים לאכול לאחר תפילת מנחה גדולה, [ומדינא רשאים לאכול מיד אחר חצות היום – אף

קודם שהתפללו מנחה] (שי"ע סי' תקנ"ט ס"ט, משניב כה"ח שם, חז"ע עמ"מ, ואור לציון ח"ג פכ"ט ס"ט).

ז. נשים מעוברות – פטורות מהתענית, ואפילו אינן מצטערות, ואסור להן להחמיר על עצמן, מפני שהן מחלישות את עצמן ואת העובר. ומעוברת – היינו לאחר שעברו שלשה חדשים מתחילת הריונה. ומכל מקום אם סוכלת מהקאות ומיחוישים או מחולשה יתירה – יש להורות לה אפילו בתחילה הריונה ממש שלא תצום (שי"ע סי' תקנ"ט ס"ה, ורמ"א סי' תקנ"ט ס"ג, כה"ח סק"ה, פס"ת אות א, וחז"ע עמ"ז והלאה). ובתענית דחוי (כמו השנה) – יש להקל לכל מעוברת אפילו בתחילת הריונה ממש שלא תצום כלל (ע"פ המבואר בשו"ת אור לציון ח"ג פכ"ה ס"ז ד"ה והנה).

ח. יולדת או מפלת – בתוך שלשים יום ללידה או הפלה – פטורות מן התענית. ומיום שלשים ואחד עד לאחר כ"ד חודש מהלידה, אם האשה מניקה בפועל – לא תתענה. אך אם אינה מניקה בפועל, ומרגישה שיש בכוחה להתענות – תתענה, ואם מרגישה חולשה ואין בכוחה להתענות – פטורה מן התענית. וכן הדין במפלת, מיום שלשים ואחד הפלה עד לאחר כ"ד חודש, שאם מרגישה חולשה – פטורה מן התענית (פסקי תשובות אות א, וחזון עובדיה עמ"ז נט והלאה). ובתענית דחוי (כמו השנה) – יש להקל ליולדת או מפלת בתוך כ"ד חודש שלא תצום כלל (אפילו אינה מרגישה חולשה יתירה) (ע"פ המבואר בפסקי תשובות שם).

ט. חולה שאין בו סכנה – פטור מן התענית, ואסור לו להחמיר על עצמו. וכן מי שהיה חולה ונתרפא, ויש חשש שעל ידי התענית יחזור לחוליו – פטור מן התענית (משניב סק"ד, כה"ח סק"ז, וילקו"י קש"ע סי' תקנ"ט ס"ב).

י. זקן שתש כחו – והרופא אומר שהתענית יכולה להזיק לו – אין לו להתענות. וכל שכן אם הוא זקן מופלג והוא חלוש – שאסור לו להתענות כלל (כה"ח סק"י, פס"ת אות ב, וחז"ע עמ"ה).

יא. ילדים קטנים – פטורים מן התענית לגמרי, ואין לחנוכם אפילו לתענית שעות. וקטנים – הכוונה ילד עד גיל שלש עשרה, וילדה עד גיל שנים עשרה (משניב סק"ה וביה"ל ד"ה הכל חייבים, וחז"ע עמ"ס). ואף קטן שנעשה בר מצוה ביום התענית עצמו – חייב להתענות. אלא שאם נעשה בר מצוה ביום תענית דחוי, והוא חלוש המוגז, רשאי להתענות רק תענית שעות – כאשר יוכל שאת (פס"ת אות ד, וחז"ע עמ"ח).

יב. כל אלו – שאמרנו שפטורים מן התענית – מותרים לאכול אפילו בשעות הבוקר, ואינם צריכים להתענות כלל אפילו לא תענית שעות. וגם אינם צריכים להשלים התענית ביום אחר. אבל לא יאכלו מעדנים ומיני תפנוקים, אלא רק מאכלים הנצרכים להם (משניב סק"ה וביה"ל ד"ה אין, כה"ח סק"ז, פס"ת אות ב, וחז"ע עמ"ז נט והלאה).

התחלה וסיום

יג. זמן התענית הוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים (שי"ע סי' תקנ"ט ס"ב, וסי' תקס"ד ס"א, וחז"ע ד' תעניות עמ"ב). ומכל מקום אם ישן שינת קבע בלילה, וקם קודם עלות השחר – אסור לו לאכול ולשתות, אלא אם כן עשה תנאי (אפילו במחשבה בלבד) שאם יתעורר קודם עלות השחר יוכל לאכול ולשתות. והאשכנזים מקילים לענין שתייה אפילו בלא תנאי. ואף ספרדי ששכח להתנות וקם קודם עלות השחר ותאב לשתות – יש לו על מי שיסמוך. ומי שהיה עייף, והלך לישון בתחילת הלילה קודם שאכל ושתה, וקם באמצע הלילה – רשאי לאכול ולשתות, כי בוודאי לא היה בודעתו בשניה זו להסית דעתו מלאכול ולשתות. וכן מי שרגיל לישון בתחילת הלילה כמה שעות, ואחר כך עומד ואוכל, נחשב לו כאילו התנה לאכול אחר השינה

(שי"ע ורמ"א סי' תקס"ד ס"א, משניב כה"ח שם, וחז"ע ד' תעניות עמ"ט והלאה).

שאר עניינים

יד. תענית זו – אינה אסורה אלא באכילה ושתיה בלבד, אבל רחיצה סיכה נעילת הסנדל ותשמיש המטה – מותרים בתענית זו (שי"ע סי' תקנ"ט ס"ב, וחז"ע עמ"כא. ועי' במשניב סק"ו – שבעל נפש יחמיר על עצמו בכולו, אולם בחז"ע עמ"כב, כתב, דלדין אפילו בעל נפש אין צריך להחמיר בזה). [וכן מותר לספרדים להסתפר בתענית זו]. ויש מבני אשכנז שנהגו להחמיר שלא לרחוץ בחמין, אבל בצונן גם להם – מותר (שעה"צ סק"ח. ועי' בחז"ע שם, שהביא הרבה מפורסקי אשכנז שהקילו בזה). וטבילת אנשים לשם טהרה – מותרת לכולי עלמא אפילו בחמין (פס"ת אות, ו, וחז"ע עמ"כב), וכל שכן שמותר אף לנשות אשכנז לרחוץ ולחוף עצמן בחמין לצורך ל"ט (שם).

קלי צום

טו. מותר ליקח לפני הצום כדורי "קלי צום", כדי להקל מעלין את צער התענית (שו"ת יביע אומר ח"ט סי' נד, ושם התיר אפי' ביו"ח).

עישון ובשמים

טז. אדם שרגיל בעישון, ומניעת העישון תגרום לו צער, יש להתיר לו לעשן בתענית. וכן מותר להריח טבק או בשמים בתענית, [חרץ מתשעה באב שיש להחמיר בזה] (חז"ע עמ"ז לב ועמ"ז שלט. ועי' במשניב סי' תקנה סק"ח).

צחצוח השיניים

יז. מי שרגיל לצחצח שיניו או לשטוף פיו כל בוקר, ואם לא יצחצח או ישטוף ביום התענית יגרם לו צער מכך, מותר לו לצחצח שיניו או לשטוף פיו גם בתענית, רק שיזהר לכוף ראשו למטה כדי שלא יבלע מן המים (שי"ע סי' תקס"ד ס"ג, משניב סק"י יב-יג, כה"ח סק"ט טו, פס"ת אות א, וחז"ע עמ"ז, וילקו"י קש"ע סי' תקנ"ט ס"ב).

בליעת כדורים

יח. אדם שנוטל כדורים בקביעות, או מי שאחזו כאב ראש בתענית – מותר לו לבלוע את הכדורים בלי מים. ואם אינו יכול לבלוע בלי מים – מותר לו לבלוע עם מעט מים (פחות מ-35 גרם). ואם יש לכדורים טעם שהחיק נהנה מהם – יעטפם בניילון נצמד וכדומה ויבלעם (חזון עובדיה עמ"ל).

שכח ואכל

יט. מי ששכח שהיום תענית, ואכל או שתה, ואחר כך נזכר שהיום תענית, אין אומרים שכיון שכבר אכל אין צריך להתענות יותר, אלא חייב להמשיך להתענות עד צאת הכוכבים. אבל אינו צריך להתענות יום אחר. וטוב שיתן צדקה שיעור סעודה לעני, כדי לכפר על מה שאכל ביום התענית (שי"ע סי' תקס"ד ס"א, משניב סק"ב ושעה"צ סק"ב, כה"ח סק"ז. ומשניב סי' תקמ"ט סק"ג, וכה"ח סק"ג, וחז"ע עמ"ז עז).

טעה ובירך

כ. מי שטעה ובירך ביום התענית על מאכל או משקה – יטעם משהו מן המאכל או המשקה כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, [וגם לא הפסיד את התענית, כיון שטעם רק משהו] (הגאון רבי יונה נבון ז"ל – בשו"ת נחפה בכסף חא"ח סי' י, ומגן החיד"א ז"ל בברכי יוסף סי' תקס"ד סק"א – ושכן דעת הגאון רבי שבתי גרמזאן, והגאון רבי חיים פלאגי ז"ל – בספר גנוי חיים מע"ת ת אות מא. וכן פסק מרן הראש"ל זצ"ל בשו"ת יביע אומר ח"י חא"ח סי' מא).

צדקה בתענית

כא. נוהגים ליתן צדקה לעניים במנחה של יום התענית, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ז') "אגרא דתעניתא צדקתא" (משניב סי' תקס"ד ס"ק יב, כה"ח סק"ט טו, וחז"ע עמ"מב). ויש נוהגים לשער מה שהיה אמור

לאכול ביום התענית - וליתן כנגד זה צדקה לעניים (משנ"ב וכה"ח שם).

נישואין

כב. מותר לקבוע נישואין כלילה שלפני התענית (גם למנהג האשכנזים) או כלילה שלאחריו (למנהג הספרדים) (שעניי נחמה עמי סו בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והליכות שלמה תענית פ"ג ס"א, וש"ת יביע אומר ח"ו חאה"ע סי' ז וחזו"ע ד' תעניות עמ' קטו, וש"ת אבן ישראל ח"ו סי' כח).

תפילה וקריאת התורה

כג. בתפילות שחרית ומנחה של התענית, יחיד המתענה אומר 'עננו' בשומע תפלה (שלחן ערוך סי' תקס"ג אב"ל האשכנזים נוהגים שהיחיד אומר 'עננו' רק במנחה, כמו פוסק הרמ"א שם), והש"ך אומר 'עננו' ברכה בפני עצמה בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו' (שלחן ערוך סי' תקס"ג א). ואחר התפילה בשחרית ובמנחה, מוציאים ספר תורה וקוראים שלשה בפרשת 'ויחל' (שלחן ערוך שם). ואין מעלים לתורה אלא מי שמתענה. וכל זה דווקא כשיש בבית הכנסת לפחות ששה אנשים שמתענים, אבל אם אין ששה מתענים - אומר הש"ך 'עננו' בשומע תפלה כמו היחיד, ולא מוציאים ס"ת כלל. ומיהו, כשחלה התענית בשני או חמישי, שגם בימים רגילים קוראים בתורה בשחרית, אז גם כשאין ששה מתענים - מוציאים ס"ת בשחרית וקוראים שלשה "בפרשת השבוע", ויכולים להעלות לקריאה זו גם מי שאינו מתענה (כמבואר כל זה באורך בספר חזון עובדיה פורים עמ' מד-מה, ובספר חזון עובדיה ד' תעניות עמ' קח והלאה, מפי ספרים ומפי ספרים ע"ש).

מדיני בין המצרים

זכרנו כאן רק את הדינים הנוהגים מ"ז בתמוז והלאה, אבל הדינים הנוהגים מ"ח אב - יובא בעיה' בגליון חודש אב.

ימי בין המצרים

כד. הימים שמ"ז בתמוז עד ט' באב - נקראים "ימי בין המצרים", על שם הפסוק (איכה א, ג): "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", ואמרו חז"ל (במדרש איכה שם) שאלו הם הימים שבין י"ז בתמוז לט' באב, שבהם נכנסו האוייבים לירושלים, ופרעו פרעות בישראל, עד יום ט' באב - שבו החריבו את בית המקדש. ולכן נוהגים כמה מנהגי אבילות וצער מ"ז בתמוז עד לאחר ט' באב (חזון עובדיה עמ' קכה).

נישואין

כה. מנהג האשכנזים להימנע מנישואין מ"ז בתמוז עד לאחר ט' באב, אפילו מי שלא קיים עדיין מצות פריה ורביה, ונבמקום צורך רשאים להקל לערוך החופה ביום ט"ז בתמוז קודם השקיעה, אע"פ שהסעודה תהיה כליל י"ז בתמוז (רמ"א סי' תקנ"ב, משנ"ב סי' ק"ח, וש"ת רבבות אפרים ח"א סי' שעה, ופס"ת אות ז). אבל מנהג הספרדים להימנע מנישואין רק מליל ר"ח אב עד לאחר ט' באב (ש"ע סי' תקנ"ב, ובחזו"ע עמ' קמ). ומותר לבני אשכנז להשתתף בשמחת נישואין של ספרדי הנערכת בין י"ז בתמוז לר"ח אב (הל' בין המצרים להגרא"צ ישראלון עמ' 2 בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וש"ת אור לציון ח"ג פכה"ח ס"א). וכן פסק מרן הראש"ל בחזון עובדיה עמ' קנג).

אירוסין ושידוכים

כו. מותר לארס (בזמנינו הכוונה לכתיבת תנאים - הנקרא 'זוארטי') אשה בימי בין המצרים, ואפילו בתשעה באב עצמו - מותר, שכן ארסנו אחר (ש"ע סי' תקנ"ב סי' ב, משנ"ב סי' טז, וחי' וחזו"ע עמ' קמ).

תספורת

כז. מנהג האשכנזים שלא להסתפר מ"ז בתמוז עד לאחר ט' באב. אבל הספרדים נהגו איסור בתספורת רק בשבוע שחל בו ט' באב. ומותר לספר אשכנזי לספר ספרדי עד שבוע שחל בו ט' באב. וכן מותר לבחורי ישיבה ספרדים להסתפר ולהתגלח עד שבוע שחל בו ט' באב, אף על פי שלומדים בישיבות של האשכנזים (אפילו שרובם אשכנזים), ואין לחוש בזה משום "לא תתגודדו" (ש"ע ורמ"א סי' תקנ"ב סי' ג, וסי' משנ"ב סי' ק"ב, פס"ת אות כג הערה 135, שלמי מועד עמ' תעו, וחזון עובדיה עמ' קנח).

כח. נשות אשכנז - רשאות להקל בתספורת במקום צורך עד שבוע שחל בו ט' באב (ש"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קלו, והגר"ש אורבך בשלמי מועד עמ' תעו). ונשות ספרד - רשאות להקל במקום צורך אף בשבוע שחל בו (אור לציון ח"ג פכ"ז סי' ג, וחזו"ע עמ' קסג).

כט. ילדים קטנים שלא הגיעו לחנינוך - מותר אף לבני אשכנז לספרם עד שבוע שחל בו ט' באב (משנ"ב סי' תקנ"ב סי' ק"ב, וחזו"ע עמ' רכז).

שמיעת שירים

ל. נהגו לאסור שמיעת כלי נגינה בימי בין המצרים. ויש להימנע אף משמיעת שירים מוקלטים. אולם שירים מוקלטים בלי כלי נגינה (ווקאלי) - אפשר להקל. וכן שירה בפה - מותרת. ובסעודת מצוה - מותר אפילו עם כלי נגינה (ש"ת אג"מ אור"ח ח"א סי' קסו, ספר שלשים יום קודם החג הל' ימי העומר עמ' קמט, פס"ת סי' תקנ"א אות יג, וחזו"ע עמ' קנ"א).

לא. קייטנה לילדים - שבמסגרת פעילותה משמיעים מוזיקה וכלי נגינה, ובלעדי זה קשה לנהל את פעילות הקייטנה - יש להקל להם (אמת ליעקב קמניצקי עמ' קכד בהערה, וחזון עובדיה עמ' קנח בהערה).

לב. מורה לנגינה - שפרנסתו בכך, רשאי להמשיך ללמד עד שבוע שחל בו ט' באב, וטוב שיחמיר מר"ח אב (פסקי תשובות סי' תקנ"א אות יד, וחזון עובדיה עמ' קנז).

ברכת שהחיינו

לג. נוהגים להימנע מברכת "שהחיינו" בימי בין המצרים, מפני שהם ימים של צער, ואין יאמר עליהם "שהחיינו". ולכן נמנעים מאכילת פרי חדש, או לבישת בגד חדש. אבל בשבתות של ימי בין המצרים - מותר לברך "שהחיינו", ולכן רשאי לקנות פרי חדש או בגד חדש, ולחדשם בשבת ולברך עליהם "שהחיינו" (אולם מ"ח אב - אסור לקנות בגדים חדשים). וכן מותר לקנות כל דבר שאין מברכים עליו שהחיינו (ש"ע סי' תקנ"א סי"ז, ואחרונים שם, וחזו"ע עמ' קכט).

לד. אשה מעוברת - מותרת לאכול פרי חדש בימי בין המצרים, דשמה תתאוה ויגרם נזק לה ולולד. וכן חולה - מותר, מפני שהפירות פותחים לו תאות המאכל (משנ"ב סי' ק"ב - ושמ' כתב שלא תברך שהחיינו. אך הרב חזו"ע עמ' קלח - פסק שיברכו שהחיינו).

טובה מצוה אחת בהתלהבות וזריזות יותר מתרי"ג מצוות בקרירות

(רבי יעקב יוסף מפולנאה זצ"ל)

ס"ם למהדרין

- כל סוגי הסת"ם (ספרי תורה, תפילין, מחזות, מגילות, פיוסום הקטורת, ועוד).
- כל סוגי הכתבים (ספרדי, אשכנזי, חב"ד).
- בדיקות של תפילין ומחזות.
- שיפוץ וחינוך בתי התפילין והרצועות.

להזמנות: 052-7142437 (יעקב ראש)

העלוך מוקדש

להצלת:

חני חנינה בת דליה וכל יוצאי חלציה לעילוי נשמת:

מרן הראש"ל הגאון רבי מרדכי צמח בן מזל טוב זצ"ל, הגאון רבי יעקב חי בן מרגלית זצ"ל, רחל בת מרים, נוריה נורית בת עזיה, אכרהה בן שרה, נתנאל בן שמחה, עזיה בת צ'חלה, שלמה בן סלחה, חנינה בת חביבה, יוסף בן ורה, אמה בת שושנה, ר' יחיאל מיכל בן מרים, אור בן נעמה, ולעילוי נשמות כל מתי עם ישראל